

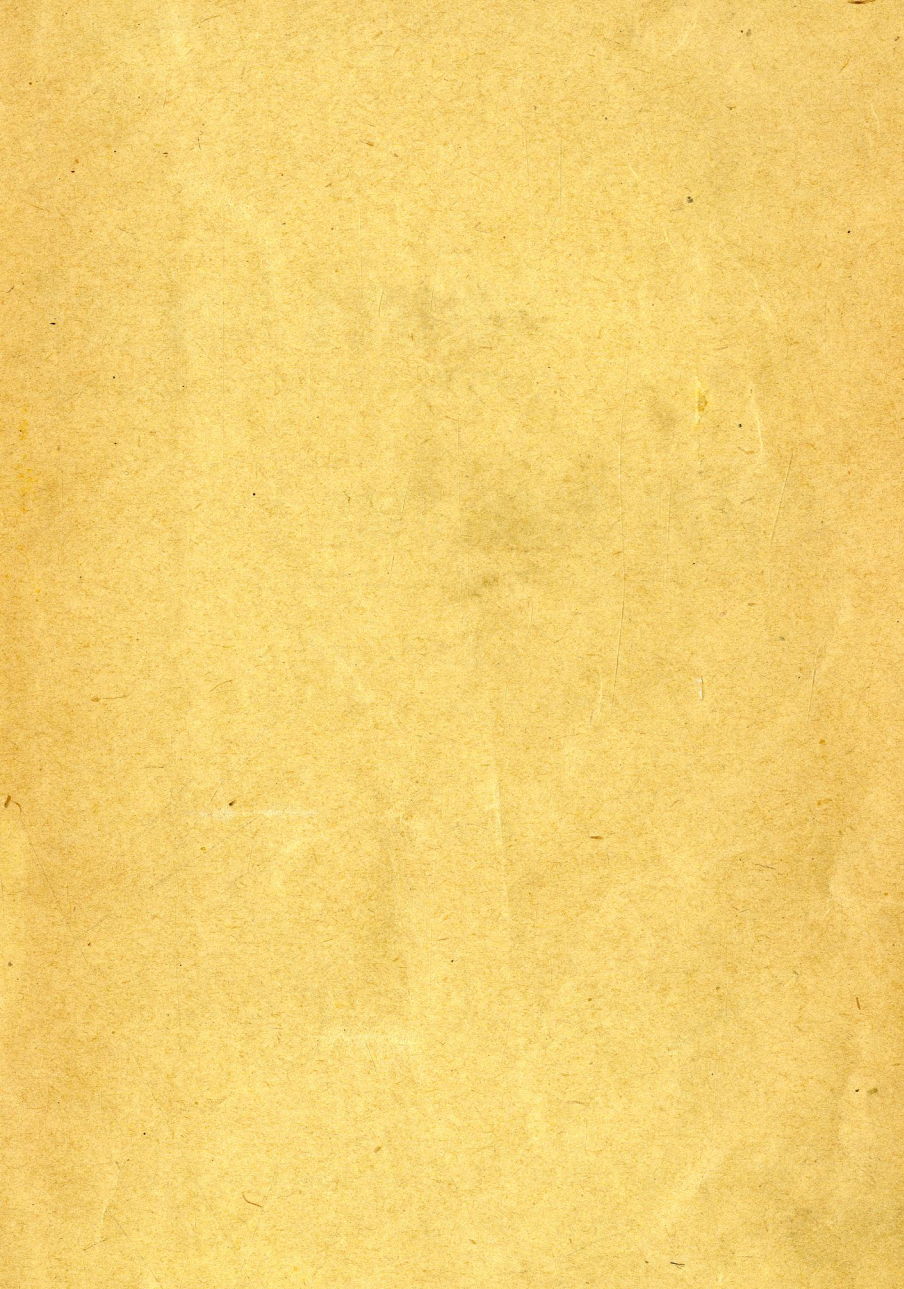
БІБЛІОТЕКА

НОВОГО ТОВ. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

I 55697

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

Ч. 75.697

ГЗ (24к)

06
35697

Мих. Грушевський

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

12.576

Хто такі Українці

і чого вони хочуть.

Друге видання, доповнене.

Ціна 15 коп.

УНР
1122

Київ, 1917.

З друкарні товариства „П. Барський“, Хрещатик 40.

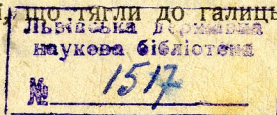
Автор застерігає собі всі права.

В Інформаційнім Бюро Центральної Української Ради, де дають ся всякі пояснення в українських справах, записують ся запитання, з якими приходять туди люде. Переглядаючи сі запитання я бачу, як іще багато є людей, які неясно собі розуміють, що таке Українці, чого вони хочуть, до чого йдуть, і хто може йти разом із ними, бути в їх рядах. Хоч величезна маса людности за сі останні роки усвідомила ся дуже, і тепер свідомість поступає дуже швидко, про те вважав я потрібним пояснити для несвідомих самі основні та прості питання, зв'язані з українством. Що означає ся назва, хто такі Українці, кого вони вважають своїм товаришом у своїм ділі, а кого противником, і чого вони хочуть для свого народу й краю.

Звідки пішла назва Українців?

Назва: Україна, Українці давня, тільки поширила ся вона так велико останніми часами. За давніх часів, коли була Київська держава і правила нею київські князі—за Ольги та Володимира, що хрестив Руську землю, звалась ота держава Руською, і так звали ся наші краї і наші люде, бо тут і була сила сеї держави—в наших українських сторонах: коло Київа, Чернигова і Переяслава. Тут була Русь справжня. Освіта, і право, і всякі порядки київські розходили ся по всіх землях, які підлягали Київу—в теперішніх великоруських сторонах, де Москва, Твер, Нижній, і в білоруських краях, де Витебськ, Могилів, Минск. Сі краї теж звали ся Русю, тому що належали до Київа, а про те сама справжня Русь вважала ся та що коло Київа.

Та коли стали Татари наші краї пустошити, стали з Київа й иньших сусідніх міст люде заможні, багаті, а головно книжні, духовні переїздити в дальші, затишнійші сторони—на Волинь, до Галичини, і до країв московських. Стара Київська держава за той час розділила ся, Київ підупав, і київських князів уже ніхто не слухав. Київський митрополит і вище духовенство осіли ся замість Київа в Москві. Тоді в галицьких і волинських сторонах поставлено свого осібнаго митрополита, на тутешні краї,—щоб не звертати ся до московського. Але той митрополит, що з Київа перейшов до Москви, вважав ся першим і старшим, і його митрополія звала ся „Великою Росією“, а ті землі, що тягли до галицького митрополи-

та, звали ся Малою Росією. Так став ся початок отсього поділу Руси Малої й Великої, в 1300-х роках, тому 600 літ значить.

Між народ сей поділ не переходив: у нас в київських і галицьких сторонах люде далі звали себе Русю, Русинами. Тим часом за довге жите все більше виступало ріжниць між нашими українськими і північними, великоруськими та білоруськими сторонами, і книжні люде пильнували відріжнати їх. Коли за Богдана Хмельницького, в 1654 р. обєднали ся землі українські й білоруські з московськими, вважало ся потрібним назвати осібними йменнями сі краї, і з того часу пішло се означенне „Великої, Малої і Білої Руси“. Звідти йдуть назви Великоросів, Малоросів і Білорусів, для тих народів що колись належали до одної Руської, Київської нашої держави, але своєю мовою і всім житєм розійшли ся дуже.

Та сі назви були все таки більш книжні й тепер. Між народом вони не приймали ся. За те приймала ся у наших людей де далі все більше назва „Україна“. Так за давніх часів, за Київської держави звали ся погранича. Наприклад Україною звала ся земля Переяславська, що тоді була пограничем із степом і вела тяжку боротьбу з степовими ордами. Потім, за польських часів, Україною прозивало ся ціле наше українське Подніпрове,—тому що се були крайні землі, за котрими починали ся степи, де ходили Татари. Але на сій Україні тоді стало гуртувати ся все що було живійшого і сміливішого між нашим народом. Запанувало тут козацтво і до нього пішло все що горнуло ся до волі, до рівности, й хотіло кращої долі своему народови. Коли ся Україна звела свої війни з польським панством і виграла свою боротьбу за Богдана Хмельницького, стала вона головою, центром, представницею цілої Української землі, від Карпатів до Дону, і під Україною стали розуміти не тільки козацькі сторони, а весь український нарід.

Так от в старих піснях, які заховали ся до наших часів, „Україною“ зветь ся та країна, де живуть наші люде. А ще більше таке значінне ствердило нове українське письменство, що почало розвивати ся після Котляревського. Воно і для мови своєї прийняло скоро назву української. Великий же кобзарь наш Тарас Шевченко, найбільший поет України, таки й знати не хотів назви „Малорос“, чи „малоросійський“, що тим часом все таки вживала ся—в писаннях писаних мовою руською (великоросійською). І Шевченко то, можна сказати, й рішивсе питання, як мають себе називати його земляки,—

люде, котрі говорять українською мовою, держать ся свого житя, своєї історії, і для добра свого краю і народу хочуть працювати.

Скоро й відчула ся різниця між назвою Малоросів і Українців. Малоросами називали всяких людей українського роду, з України,—і таких що їм байдуже було і до України і до українського житя. А Українцями називано людей таких, що добро українського народу ставили метою свого житя, і про нього хотіли дбати. Не говорило ся сього голосно, але почувало ся, і правительство се помітило, і стала цензура і начальство дивити ся підозріливо на назву України, вичеркувати її з книжок, з газет.

Почало ся се давно, було перестало якийсь час, за своїднійших років, 1904—1914. Але з війною, як старе царське правительство задумало викорінити і знищити українство до решти, стала цензура знову не дозволяти українського імени. Та українське громадянство з тим більшим завзятем держало ся сього свого народнього ймення. За останній час воно поширило ся по всіх українських землях, як імя національне, і витиснуло стару назву „Русинів“, що держала ся ще в Галичині, і „Малоросів“, що між деякими тримала ся на Україні Російській. І теперішнє свідоме українське громадянство не хоче знати иньшого імени як тільки Україна, Українці.

Не відрікаєть ся воно через те старого імени Руси, що звязує його з старими київськими часами, з старим письменством і культурою, що сотворили предки теперішніх Українців. Але для означення себе як нації сучасної України держить ся тільки сеї назви: „Україна“.

Тим більше, що вживанне старого руського імени крім Українців також Великоросами і Білорусами давало старому правительству і великоруському громадянству притоку до різних причіпок. Мовляли, коли й ви руські (чи Малороси) і ми руські, то повинна бути у вас одна мова, і осібної мови української не треба—не давати їй волі! Се все досить набридло за старого режіму нашому громадянству, і воно постановило зробити тому край.

Так, ми стара Київська Русь, але ми разом з тим український народ, осібний народ, з своєю осібною мовою, історією, письменством і культурою. Ви, Великороси, признаєте ся теж до нашої Київської Русі, від котрої пішла ваша освіта й культура, і ми тої історичної звязи не заперечуємо. Але ми зовсім осібно від вас пережили нашу українську добу, яка

наложила свою останню печать на наше житє: відродження XVI віку, козаччину, великі народні повстання XVII віку, розвій українського народовластя, козацького демократизму. Ми пройшли свою путь великої боротьби за волю й рівність, котрої не знали иньші „народности руські“. В ній ми остаточно сформували ся в український нарід, а теперішні події закінчують його перетворення в українську націю.

Хто Українці?

Так я вже сказав, що іменем Українців від часів Шевченка означали ся люде, які хотіли волі для України і для всього українського народу, рівности, освіти і добробуту для всіх людей, особливо ж для робучого українського селянства, що тоді було в лютій неволі поміщицькій і казньонній.

Тоді про се не можна було писати свобідно, писано тільки що можна було з того, і то більше в віршах та оповіданнях, а не в статях по газетах та політичних брошюрах: газет та брошюр українських таки й зовсім не можна було друкувати в Росії до недавніх часів, до 1906 року. Тому свідомих всієї справи Українців не було багато. Гуртовали ся вони в невеликих гуртках, та по зможі ширили свої думки живим словом між людьми. І тільки тепер, як прийшла справжня свобода для всіх і для України, стало можна сказати всю правду про те, чого треба Україні і українському народови. Стало можна закликати всіх, хто почуває себе Українцем, хто хоче бути Українцем і з Українцями працювати спільно і одностайно. Покликати їх до того щоб організували ся по місцям, від села і волости почавши до повіту, до губернії, щоб вступали до партій, котра кому близша, або до організацій і союзів селянських, робітничих, салдатських, аби освідомляти людей і всім дружніми силами доходити кращого життя для свого народу і для всіх народностей, які живуть на Україні і разом з Українцями хочуть працювати для добра України і робучої, трудящої людности, яка на ній живе. Коли давнійше свідомих Українців були тільки гуртки, тепер все, що українською мовою говорить, що до того народу, який нею говорить, себе причислює, або хоч не відріжнює себе від нього—не хоче бути перевертнем і дезертиром,—все мусить усвідомитись і обєднатись, бо Українство вже не гурток, а народ весь, вся нація, яка має бути признана в правах своїх, повинна зайняти тепер місце між иньшими народами, гідне і рівноправне, яке йому належить.

Хто ж ті Українці, що мають відзивати ся на сей за-
клик? Хто може бути Українцем, і кого Українці приймуть у
свої ряди як свого товариша?

Перед усім, розумієть ся, всі ті хто зроду Українець,
родив ся й виріс з українською мовою на устах і хоче те-
пер іти спільно з своїм народом, з усіми свідомими синами
Українського народу, які хочуть працювати для його добра,
бороти ся за його свободу і кращу долю.

Але не тільки хто прирощений Українець, а також і
всякий той, хто щиро хоче бути з Українцями, і почуває се-
бе їх однодумцем і товаришом, членом українського народу,
бажає працювати для його добра. Якого б не був він роду,
віри чи звання—се не важно. Його воля й свідомість рішає
діло. Коли він почуває себе найблизшим до Українців і ді-
лом се показує, він Українцям товариш і земляк. Нагадаю
євангельську притчу про милосердного Самарянина, що поміг
в біді Євреєви, Жидови по нашому ¹⁾, хоч був иньшої віри
й иньшого народу, і став для нього близшим, ніж жидівський
священик і левит, що свого одновірця і земляка проминули
без помочи. Так і ті що пристали до Українців в трудні часи,
і тепер пристають до них і щиро готові працювати з ними і
бороти ся за добро краю, можуть бути близші Украинцям
ніж ті прирощенні земляки, що байдужо або й ворожо став-
лять ся до українських домагань в такий рішучий час.

Кожний нарід, і український також складав ся з різних
людей і пород, що приставали до нього, приймали його мо-
ву, віру і звичаї. Подивити ся на вигляд Українців—зараз
можна помітити, що се люди не одної породи: одні чорняві,
иньші біляві, одні мають голову круглу, иньші подовгасту,
одні тілом худі і костисті, иньше товсті, тілисті. Видно, що
се потомки людей з різних порід і племен, що помішали ся
і злилися в оден нарід, об'єднані одною мовою, а головню—
одною свідомістю народною, чи національною. Перегля-
даючи фамілії українські побачимо тут і потомків родин
великоруських, і польських, і німецьких, і сербських, і жидів-
ських, що пристали до Українців в різних часах і вважають
себе Українцями. Се власне й рішає завсіди і тепер про при-
належність до того чи иньшого народу, незалежно від того,
якого хто роду, якої хто віри, а часом навіть—і якої хто мови.

¹⁾ Слово Жид въ українській мові не має образливого значіння,
тому його уживаємо.

Головна маса Українців провославні, і будуть ними. Але галицькі Українці уніати, себто католики українського обряду. А бувають римо-католики української народности, і лютеране. Бували і з Жидів українські патріоти, котрі не відрікалися своєї жидівської віри. Правда, що не багато було таких. Про те, коли вони будуть тепер,—будуть до Українців приставати, і ділом самим показувати, що вони щиро йдуть з українським народом, Українці не відопхнуть їх від себе, а приймуть, як у всім рівних товаришів. Між католиками, які здавна живуть на Україні, багато й родом походять від нашого ж народу, і через те тільки що стали католиками, рахувалися за Поляків. Можливо, з них теж знайдець ся багато таких що щиро пристануть до Українців, не зрікаючи ся віри своєї. Може і з тих що досі вважали себе „Русскими“—хоч вони з роду Українці, або потомки захожих Великоросів, чи з иньшого народу,—тепер захочуть пристати до Українців. Заслужені українські діячі Антонович, Рильський, Свенціцький, Юркевич і иньші вийшли з польських домів, а стали вірними синами нашого народу. Пок. Русов був чистий Великорос родом, а жите своє віддав українському народови.

Але зістанеть ся, певно, далеко більше таких людей, котрі схочуть зіставати ся й далі при своїй народности не українській, тільки згідно з Українцями раді працювати для добра краю, добивати ся для нього свободи і долі. З ними Українці будуть порозумівати ся у всім, що торкаєть ся нового ладу на Україні. Спільно з ними вони постарають ся упорядковати нове жите так, щоб воно було добрим не тільки для самих Українців, але і для всіх тих иньших народностей, які історична доля розселила на Україні, і які хочуть теж бути її добрими горожанами і вірними синами, разом з Українцями.

Який повинний бути той новий лад, котрого хочуть Українці?

Я вже попередю сказав, чого здавна добивали ся Українці. На самперед вони хотіли волі для України і українського народу. Кілька століть український народ добивав ся свободи. 270 літ тому він своїм великим повстанням виборов собі свободу від польського панування, але необачно звязав ся з Московським царством, шукаючи його помочи проти Поляків, і московське правительство помалу поневолило його. Помогло панам повернути в кріпаків вільний народ, вільне селянство українське, а само позбавило всякої політичної сво-

боди старшину, козацтво, міщан і духовенство України. Одібрало від них всяке право і можливість порядкувати своїм житєм, через своїх виборних людей. Забрало на царя та на казну всі вільні землі, всі прибутки і доходи. Наставляло чиновників з Великоросів або з таких Українців, які одріклися свого народу, а тих які хотіли держатися його гнало і ніякого ходу не давало. Заборонило саму мову українську, вигнало її з усіх шкіл, з церкви і з урядів, не дозволяло нею писати і друкувати книжок і газет. Не дозволяло навіть свобідно описувати минувшину України—саме се слово намагалося не дати уживати, щоб Українці не знали, хто вони і як прийшли до такої неволі.

Українці не хочуть більше такої неволі ні собі ні кому иньшому на Україні і в усій Російській державі.

Разом з иньшими народами Росії скинули вони царя і його підручних. Салдати українські в Петрограді перші піднялися против гнобителів Українського народу, здобули свободу народам Росії. А тепер сю свободу треба утвердити і запевнити на дальші часи, щоб не було ворота старому ладові, старому режимові, як його називають.

Кожен повинний мати свободу висловлювати свої гадки, живою мовою і друкованим словом, збирати ся на зібрання і обговорювати на них свобідно всякі справи, звязувати ся в товариства і союзи, не питаючи ся на те нічийого дозволу. Книги і газети повинні виходити, як тепер виходять, без цензури, без дозволу начальства. Не повинно бути ніякого примусу в вірі, як давнійше було: кождий може держати ся такої віри якої хоче і свобідно переходити з одної віри на другу.

Окрім свободи Українці як завсіди добивалися, так і тепер хочуть різности для всіх людей. За Польщі та Москви так зложило ся, що котрі заможнійші Українці то сполячили ся й змосковщили ся, а до них понаходило багато приходнів з Польщі і Москви, і сі Поляки та Москалі забрали в свої руки всі землі, все багатство, всю власть, а українські люди, котрі держали ся своєї віри, своєї мови, свого народу, ті опинили ся в кріпаках, та в роботі і бідности. Против сього боролися предки наші, зброєю і словом, повстання робили, складали товариства, кров свою проливали, страждали по вязницях і засланнях, добиваючи ся, щоб була рівність. Хотіли, щоб було однакове право для всіх: щоб пани не коверзували народом, не томили його робогою на себе, з його праці не тягнули зисків тільки для себе.

От тепер і має бути рівність! Однакове право повинні мати пани і мужики, богачі і робітники, просвіщенні і прості, чоловіки і жінки, якого б хто був народу і віри—всім одно право. Всі мають право вільними голосами вибирати собі всяку власть. Всім повинний бути приступ до виборних урядів, хто тямущий і може його сповняти. Всім має бути можливість учити ся, просвіщати ся, доходити розуму і знання.

Щоб не було ніякої тісноти людям від власти, щоб вона не коверзувала людьми, не накидала їм своєї волі, не має бути иньшої власти, тільки з вибору народнього! Се називається устроєм демократичним—щоб народ сам собою правив. Як у селі все має становити вибрана сільська рада, а правити виборна сільська управа, так має бути в повіті, в губернії і всім краю!

Вибори мають бути такі, щоб всі мали право вибирати, щоб кожен мав тільки оден голос і голос голосови був рівний. Щоб вибирали відразу кого треба, а не так щоб вибрати зпочатку виборщиків, а ті вже тільки вибератимуть кого треба. Треба, щоб голосованне було тайне, письмненне—щоб не можна було знати, хто на кого голосував, і потім за те мстити ся і надокучати. Се зветь ся чотирохчленне виборче право: загальне (всеобще), рівне, пряме (безпосереднє) й тайне. Воно найкраще запевняє право свободного вибирання.

Вибрані депутати мають становити закони людям. Вибрані власти мають завідувати всіми справами. Власти всякі мають вибирати ся тільки на певний час, на скільки там років, і за свою діяльність, за те що вони зробили не добре, мають відповідати перед виборним судом. Вибрані до законодавчої роботи депутати крім того, що вибирають ся теж на недовгий час, скажім на три роки, важніші закони мають подавати під волю всього народу, щоб він свою думку про них вимовив.

Такий устрій, коли не має бути ні царя ні короля, всі власти і всі установи мають бути з вибору народнього, і сі вибори мають бути так уряджені, щоб у них мали право і дійсну перевагу люде всі, робучий нарід—такий устрій зветь ся демократичною республікою, і Українці хочуть його. Вони хочуть, щоб Росія з царства зробила ся демократичною республікою. Та ще на тім не край.

Якого треба права для України.

Се все, про що досі сказано, забезпечує права, свободу, рівність людині як окремній людині. Українцям же треба

забезпечити також право, свободу і рівність і своєму краю — Україні, своєму народови Українському. Бо свобода, права і незайманість кожного Українця, чи кожного мешканця України, не те саме що свобода, право і самостійність усього Українського краю чи народу.

Українці хочуть, щоб у Російській республіці, хоч би як добре урядженій, не порядкували всім на місцях люде з столиці, парламент (Дума) тої республіки, чи міністерства її, поставлені всіми людьми з Російської республіки. Кождий народ і кождий край має свої потреби, свої звичаї, свої справи на місці, до котрих трудно приладити ся правительству чи думі цілої республіки. Російська республіка занадто великий край, складається з різних великих країв, дуже не однакових, і народів дуже відмінних. Однакового закону не складеш для Сибіри і України. Трудно zarazом порядкувати нашими хліборобськими краями і якими небудь північними, коло Білого моря, або Тихого океану. Українці через те хочуть, щоб головний парламент республіки і правительтво її завідувало тільки такими справами, які неможна роздати на місця. Не багато таких справ — як от веденне війни чи миру, уложенне трактатів з иньшими державами, завідуванне військом усеї республіки, уставленне однакових грошей, міри та ваги, і иньші такі справи. А все иньше щоб порядкували у себе в краю виборні думи чи сейми, та виборні міністерства, які вибере собі людиність: щоб становили закони для свого краю, накладали податки і розпоряжали ними і всіми прибутками свого краю, всіми землями і богацтвами його, уділяючи скільки треба на потреби республіки.

При старім царським правительстві з України, як найбогатшого краю, тягнули скільки влізло на царський двір, на міністрів і чиновників, на всяких дармоїдів, що купчили ся коло правительства, на армію, котрою царський уряд держав народ Росії в страху і неволі. А Україна не мала від своїх прибутків ніякої користи, народ зіставав ся темним, голодним, наймитом на своїй рідній землі. Не міг вчити ся на своїй рідній мові, пропадав без освіти й науки, а всі доходи йшли ріжним чужинцям. Тепер Українці того більше не хочуть.

Українці добивають ся того, щоб Україною всею правила виборна рада України, чи сойм, як його називають, та виборні міністри. Щоб вони могли дбати про свій край не питаючи ся ні в кого ухвали та потверження, крім свого народу — питали ся волі виборців України, а не правительства республіки.

Щоб вони самі розпоряджалися всіми коштами і засобами всього краю, уділяючи тільки що треба на видатки республіки. Щоб український народ мав державні права на своїй землі, мав перше право на Україні, і народне, національне жите його нічим не було облене. Щоб таке право мали й иньші народи Росії у своїх землях. Щоб сі землі були звязані вічним союзом між собою, спільно порадкували найважніші для сього союзу справи, а в середині, в своїх внутрішніх справах були самостійні, автономні як се називається.

Такий устрій зветься федеративною республікою з широкою автономією її країв. Україна мусить мати широчу автономію в федеративній Російській республіці, щоб порадкувати вільно у себе свої справи, самостійно правити ними¹⁾. Сього хочуть Українці, щоб забезпечити свободу і добробут своему народови, і всій людности України, а найпаче робучому народови її!

Якого добробуту хочуть Українці своему народови?

Отсе все, що я сказав—свобода, рівність, народовласте, автономія України в федеративній Російській республіці потрібні на те, щоб дати змогу всьому народови правити своїм краєм, становити такі порядки, щоб були вони користні не для панів тільки, не для мудрих і просвіщенних, а для всіх трудящих людей. Се політичні домагання, на котрих зійшлися всі свідомі Українці без ріжниць станів і партій—пани і робітники, інтелігенти, селяне і солдати. Між Українцями, як і в кождім иньшій народі, є ріжні партії, ріжні верстви і стани, вони мають не одинакові свої хозяйські (економічні) і громадські (соціальні) інтереси: що иньше займає робітника, що иньше селянина, а що иньше інтелігента або промисловця. Але вони постановили відложити сі ріжниць на опісля, щоб насамперед спільними силами добити ся того, що треба їм усім однаково—отсих політичних і національних народніх прав, щоб мати змогу потім на свободі, спокійно вирішити у себе дома, на Україні, в українській соймі, нікого не питаючи і не чекаючи чужого рішення, всі иньші справи: хозяйські й громадські.

І в сих справах хозяйських і громадських, хоч вони не одинаково розуміють ся ріжними партіями і ріжними верства-

¹⁾ Про се докладнійше в брошюрі: Якої ми хочемо автономії і федерації.

ми (класами) громадськими, Українці сходять ся на певних спільних домаганнях, маючи на гадці інтереси свого народу і краю. Край не може бути сильним, коли йому не буде забезпечений міцний економічний розвиток. Нарід не може розвиватись, коли його робучі люде не будуть поставлені в добре становище, коли не будуть берегти ся їх сили, їх хист і снага. Тому незалежно від партийних і класових ріжниць всі свідомі Українці, вірні своєму народови і краєви—чи то будуть робітники чи пани, чи селяне, чи інтелігенти, вони повинні дбати не тільки про розвиток культурних сил і національних прав, але і про забезпечення економічних сил краю й інтереси трудящого люду—сеї найбільшої сили народу і краю. Для сього треба не одним і поступитись з своїх близших інтересів. Бо мусимо в таку велику, переломову хвилю доконче поставити свій край і народ на твердий ґрунт, забезпечити йому силу, розвиток, добробут.

Найбільше трудящого народу на Україні працює коло землі, і тому справедливе розрішення сеї земельної справи (аграрного питання) се перша підстава народнього добробуту. Тепер велика частина землі на Україні належить не трудящому народови, а панам великим землевласникам, казні, монастирям то що, які роздають землю в оренду селянам, або марнують її, не можучи використати відповідно, а селяне бідують без землі, або йдуть в світ за очі на переселення, і там гинуть, або розпорошують ся, і їх сила пропадає для народу, для краю. Того не повинно бути. Організації й партії українські стоять на тім, що земля повинна бути в руках тих, що на ній працює. Землі казённі, удільні, монастирські і великі поміщицькі маєтки повинні бути забрані, а роздавати ся в користування людям трудящим, які будуть на тій землі працювати. Український сойм обміркує, як сю справу перевести: скільки землі зіставити у теперішніх землевласників, яким способом відібрати від них лишки—де треба дати більше викупи, де менші, а де може й ніякого—коли земля дістала ся дурно, і в неї не вкладано нічого. Як наділяти потім людей землею з того земельного фонду, щоб з неї було найбільше користи, а трудящим людям вигода. Як сплачувати викупи так, щоб вони ніяк не впали на тихже трудящих і не наложили на них тяжку тяготу, як при викупі земель від поміщиків, тоді як панщину касовано. Викупи, де будуть ухвалені, повинні бути зроблені коштом українського скарбу (казни), а сплату так треба розложити, щоб вона впала на великі при-

бутки, на багаті доходи, а не на того ж бідного трудящого чоловіка, котрого хочуть з біді витягнути.

Се справа складна, котру треба добре обміркувати, щоб не скривдити непотрібно людей, не витворити даремного і шкідливого заколоту. Тепер до неї поривати ся не можна! Охорони, Боже, хапати ся тепер захоплювати землю, ділити її силоміць, або нищити чиясь господарство! І так край збіднів через війну, жалко кожної міри збіжа, що могла б марно пропасти. А всякі вороги свободи скористували ся б з заколоту, щоб повалити свободу і вернути старі порядки, панованне царя, поміщиків і чиновників—так як стало ся десять літ тому. Тоді теж почала ся свобода—та упущено її. Треба насамперед укріпити свободу, здобути волю Україні, її автономію, а тоді трудящий народ буде господарем на Україні і упорядкує земельну справу на Українській землі так, аби було для нього найкраще і щоб до неї ніхто сторонній не мішав ся.

Але крім землі треба взагалі охоронити працю трудящих і повний заробіток з неї. Справедливо було б, щоб фабрики й заводи, так само як і руди і шахти, ліси і води і всі багатства земні, належали до самих трудящих, або до краю, до автономної України. До того треба шукати способів і туди вести все, поки ж знайдуть ся ті відповідні способи, які б задовольняли робітників і не шкодили розвиткови промислу—поки фабрики, заводи і великі промисли зістають ся в володінню приватнім, треба дбати про те, щоб сили робітника шанували ся, його праця нагороджувала ся справедливо. Для сього повинний бути заведений 8-годинний робочий день, а для неповнолітніх і того низший. Недільний спочинок повинен шанувати ся твердо. Повинні бути відпуски на спочинок. Мають бути заведені добрі каси для хорих, пенсії на старість і каліцтво. Треба уставити розмір заробітку, низше котрого робітник не має діставати. Мусить бути дана робітникам змога просвіщати ся, розвивати ся культурно поза своєю працею яко мога лекше і приступнійше.

Треба взагалі дбати негайно, щоб бідний ~~люд~~ не кривдив ся на користь багатих і маючих ніяким способом. Мають бути скасовані податки так звані посередні (косвенні), себто всякі побори що побирають ся від товарів, які споживає народ і оплачує їх, переплачуючи дорогошою ціною. Має бути заведений оден тільки податок—від приходу, так званий прогресивно-доходовий, себто щоб хто більше має доходу, більше б і платив,—тим більше, чим більше має і чим менше своєї праці і хисту в свої доходи вкладає.

Та не про те тільки треба думати, як краще перекласти тяготу з одних плеч на другі, та як справедливійше розділити ті запаси які єсть в нашім краю. Край наш, хоч щедро обдарований природою, так що міг би бути одним з найбогатших і найщасливійших країв на світі, тепер бідний і запущений через погані порядки старого правління, через заборони української культури, через всякі иньші недорічності. Як мудро на діли, всіх не наділиш, коли мало його, як того багатства тепер у нашім краю. Треба думати й про те, щоб спільними силами — робучою силою, освітою й наукою розвивати продуктивну силу країни, її багатства, щоб того багатства ставало на всіх, і здійснилось те побажання, висловлене здавне прихильниками робучого чоловіка: аби кождий діставав від громадянства по своїй потребі і уділяв громадянству свою працю, свій хист і знання по своїй спроможі. Аби люде не вянули від непосильної праці, не занедбували своєї освіти, розвивали свої сили духові і фізичні, свій хист і снагу, і праця для них була втіхою і вдоволенням, а не карою божою, не проклятем тяжким.

Як же йти до того?

По всім, що сказано тут, се мабуть само собою зрозуміло. Щоб йти до сеї світлої мети, для сього нам треба перед усім утвердити такий свободний і демократичний лад в визволеній автономній Україні, як сказано було вище. Ясне діло, що як буде такий лад, якого хочуть Українці, то тоді перевага буде не у панів, поміщиків, а у всього народу трудящого, і вибрані ним люди так справами покермують, такі закони постановляють, щоб вони були на користь сим трудящим людям. Не так як за царського правління, що дбало тільки про панів, чиновників та капіталістів.

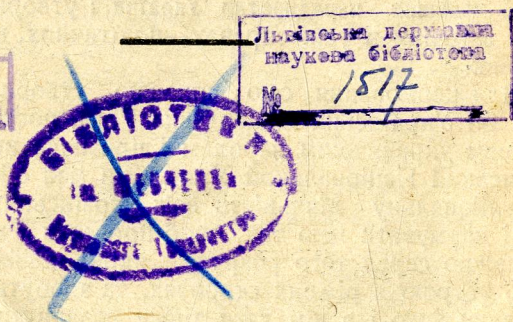
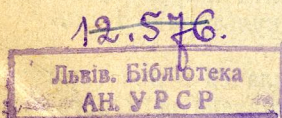
Тому перед усім треба об'єднати ся всім прихильникам свободи і добробуту трудящого народу, щоб захистити новий свободний лад від його ворогів, що хотіли б повернути старі порядки. Треба всім прихильникам свободи і рівності з'єднати свої сили, щоб добити ся тих політичних установ, про котрі тут сказано: автономії України в федеративній демократичній республіці. Для того треба Українцям організувати ся скрізь, від села і волости почавши, і до повіту, губернії і цілого краю. Треба закладати підвалини для того автономного ладу на Україні і федеративного звязку її з иньшими країнами і народностями Росії. Треба єднати ся з иньшими народностями, які хочуть тоїж автономії і федеративної Російської республіки.

Коли ми здобудемо автономію України: щоб наш край мав у себе дома в Києві свою законодавчу Думу (сойм), своє виборне правительство (міністрів)—вибиране всею людністю України, тоді трудящий нарід український буде по своїй волі порядкувати всім на Україні. Селяне і робітники становлять більшість людности, вони зможуть мати більшість депутатів в українській соймі таких, яких захочуть мати: з тямущих селян і робітників і з тих людей просвіщенних (інтелігентів), які боронять права трудящого народу. І вони забезпечать добробут робучих людей законами, заведуть такі порядки, щоб була справедливість: щоб трудящий чоловік мав усю користь від своєї праці, а не содержував своїм потом неробів усяких, що живлять ся з народньої праці, самі не даючи ніякої користі народови. До сього повинні тепер іти спільно й однодушно всі—селяне, робітники й пани, які прихильні свободі й добру свого краю і народу Українського. Не повинні тепер спорити ся про те, в чім вони різнять ся в справі земельній чи иньшій, тільки мати перед очима ту спільну політичну справу, яка їх обєднує—спільну мету нашу. А перша мета наша: забезпечити ту свободу, що революція здобула, здобути державне право своєму народови в своїм краю, полишаючи права й меньшим народностям України, і утворити широку автономію України в усіх справах—політичних, культурних і економічних.

Для кермування сею справою утворила ся з початком революції Українська Центральна Рада, поставлена всім організованим українським народом і признана ним за тимчасовий Український Національний Уряд. Він має обєднувати політичну і національну діяльність всіх українських партій і організацій і кермувати нею так, щоб провести Україну цілою і ненарушеною серед того розруху, який підіймаєть ся наоколо нового устрою в ріжних сторонах, та здобути автономний лад, утвердити його і в нїм дати змогу розвинути ся культурному, економічному і політичному життю України—Українського народу і иньших народностей, що живуть разом з ним на Українській землі. Работу Центральної Ради в сім напрямі мусять підтримувати всі Українці і всі хто хоче добра Українській землі. Волостні, повітові, міські і губерські українські ради, що засновують ся тепер скрізь, по виробленій Цент. Радою інструкції, являють ся її органами на місцях. Її зверхність признали всі українські військові організації, які обєднують в собі мільйони уоруженаго українського народу. Ми маємо право та-

кож жадати від усіх иньших народностей, які живуть на нашій землі, щоб і вони йшли разом з нашою Ц. Радою, підтримували її й тримались її вказівок. В сей критичний час хто не з нами, той против нас: хто руйнує або гальмує роботу організації України, той робить велику шкоду, перед котрою Українці не можуть бути спокійні.

Хвиля перед двома місцями була радісна. Тепер,—я дописую сі слова при кінці мая—вона стає тривожна й грізна. В різних кінцях Росії, в різних областях її устрою починаєть ся небезпечним розрух, котрим сподівають ся покористуватись вороги свободи і демократії, прихильники старого царства і поневолення. Свідомі Українці стали твердо на тім, що вони не допустять на Україні ніякого розрухи, звідки б він не виходив—вони стануть против нього. Вони не дадуть вирвати з своїх рук свободи, свого права—горожанського і національного. Україна повинна вийти цілою й незруйнованою, свобідною й автономною з нинішньої хвилі. Для сього всі Українці повинні пройти організованою лавою, як оден муж, всі за одного і оден за всіх, через усі зміни і небезпеки теперішнього часу, і з ними повинні вірно йти всі хто хоче бути їх товаришом і спільником Вільної України.

Брошури того ж автора:

Звідки пішло Українство і до чого воно йде.

Якої ми хочемо автономії і федерації.

Вільна Україна. Статі з останніх днів.

Про українську мову і школу.

Переяславська умова України з Москвою. Тексти, замітки, пояснення.

0,48
PA 1517
(1986)

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА
У Львові.
35697

